

РОЗДІЛ 2. ПЕНСІЙНА СИСТЕМА ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СЕКТОРУ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ

4.2.1. Сучасний стан та загрози солідарної системи пенсійного страхування в Україні

Соціальне забезпечення в сучасних умовах є результативним показником життєвого рівня та соціального захисту населення. На сьогодні, пенсія для третини населення України стала єдиним джерелом матеріального забезпечення, тому її значення важко переоцінити. За міжнародними стандартами для забезпечення гідного рівня життя цей показник повинен становити не нижче 40 % колишнього заробітку¹. Запроваджений принцип солідарного рівня пенсійної системи «сьогоднішнє покоління працюючих забезпечує пенсіями нинішнє покоління пенсіонерів» в сучасних реаліях не спрацьовує, майбутні доходи є недостатніми для покриття майбутніх зобов'язань. Розбалансування солідарного рівня пенсійної системи, дефіцит Пенсійного фонду, розрив між «старими» і «новими» пенсіями, демографічна ситуація, відсутність комплексних інститутів соціального захисту населення похилого віку загострюють ситуацію.

Аналіз наукових робіт показує, що пенсія як найважливіша державна гарантія визначає ступінь соціалізації країни і тим самим зачіпає інтереси кожного. Теоретичні та практичні засади пенсійної проблематики є актуальними. Наукові праці вчених-економістів: В. Александрова, Б. Зайчука, С. Зарудного, С. Березіної, В. Грушка, А. Михайлова, Б. Надточія, Н. Рада, В. Роїка, І. Сироти, О. Ткача, Е. Лібанової, В. Толуб'як, Г. Мак Таггарта свідчать про необхідність подальших досліджень сфери пенсійного забезпечення.

Відповідно до чинного законодавства, на сьогодні система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів: солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та недержавне пенсійне забезпечення (див. рис. 4.2.1). Перший та другий рівень утворюють загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а другий і третій рівні - накопичувальне пенсійне забезпечення.

¹ Сільченко С. Реформування солідарної системи пенсійного страхування в Україні: проблеми правової регламентації / С. Сільченко // Право України. - 2012. - № 6. - С. 47- 52.

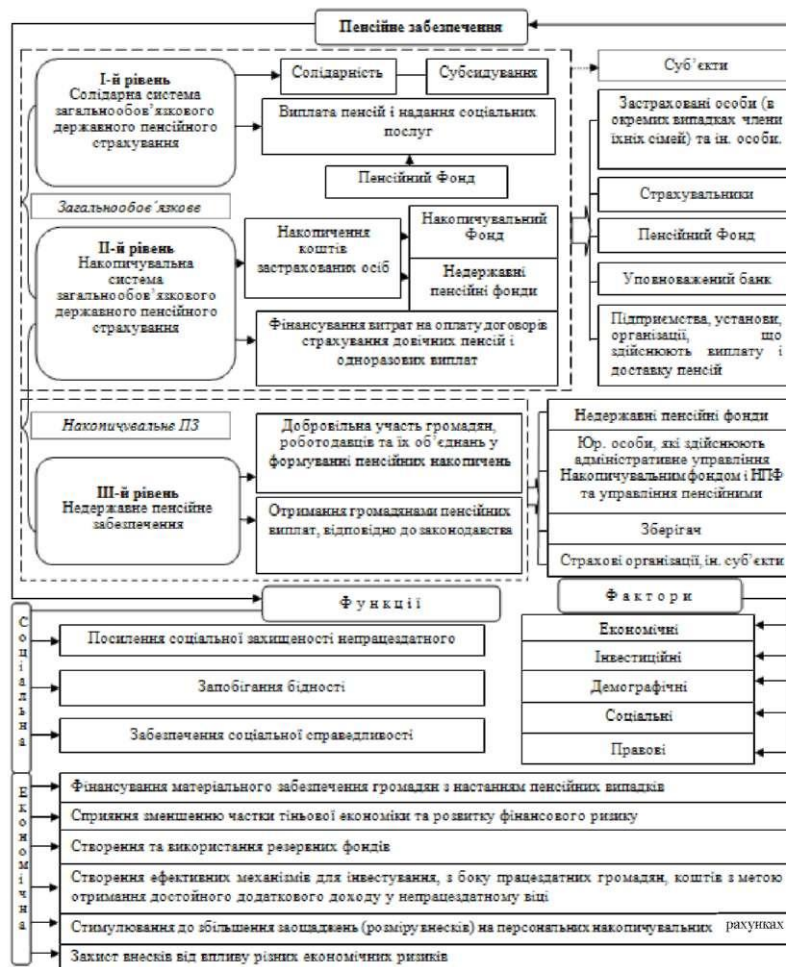

Рисунок 4.2.1 - Система пенсійного забезпечення в Україні

Примітка. Складено автором на основі «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» ГЕлектронний ресурсі: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV; станом на 09.12.2012 р. Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>. - Заголовок з екрана; Загорулько І. Б. Система пенсійного забезпечення: поняття, принципи та функції / І. Б. Загорулько // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. - 2005. - вип. 15.3. - С. 253-254; Якимів А. І. Формування і розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні / А. І. Якимів. - Львів : Вид-во «Афіша», 2003. - 448 с.

В сучасних умовах практично діє тільки солідарна система, яка не спроможна виконувати покладені на неї державою функції соціального захисту суспільства. Фінансове забезпечення виплат тим, хто втратив працездатність і здобув право на отримання пенсії, покладено в основу принципу солідарності. Однією з ключових проблем залишається збільшення кількості пенсіонерів, тоді як частка громадян, які здійснюють відрахування, скорочується. Така система повністю залежить від співвідношення розмірів внесків платників і одержувачів пенсій.

У міжнародній практиці окремо, крім пенсійної складової, виділяють соціальні програми: 1) соціальне забезпечення за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника; 2) допомога по хворобі та материнству, в тому числі: грошова допомога при народженні, грошова та медична допомога; 3) допомога у зв'язку з виробничою травмою; 4) допомога по безробіттю; 4) сімейні допомоги (див. табл. 4.2.1).

Таблиця 4.2.1 - Типи соціальних програм

Країна	Соціальне забезпечення за віком, по інвалідності, у разі втрати годувальника	Допомога по хворобі та материнству		Допомога у зв'язку з виробничою травмою	Допомога по безробіттю	Сімейні допомоги
		Грошова допомога при народженні	Грошова допомога + медична			
1	2	3	4	5	6	7
Албанія, Австрія, Білорусь, Бельгія, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Гернсі, Ісландія, Ірландія, о. Мен, Італія, Латвія, Ліхтенштейн, Литва, Люксембург, Мальта,	+	+	-	+	-	+
Молдова, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Росія, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія			.		.	

Продовж. табл. 4.2.1

1	2	3	4	5	6	7
Андорра	+	+	+	+	b	+
Болгарія, Сан-Маріно, Україна	+	+	+	+	+	b
Естонія	+	+	+	b	+	b
Угорщина, Нідерланди, Сербія	+	+	+	b	+	+
о. Джерсі	+	+	+	+	b	b
Монако	+	+	+	+	c	+
Туреччина	+	+	+	+	+	d

Примітка. Складено автором на основі Social Security Programs Throughout the World [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міжнародної асоціації соціального забезпечення. - Режим доступу: <http://www.socialsecurity.gov/policy>.

Умовні позначення: а - покриває медичні витрати, госпіталізацію та ін.;
 б - покриває витрати через інші програми або через соціальну допомогу;
 с - покриває витрати через програму Франції;
 d - немає програм або не знайдено інформацію.

В останні роки стан пенсійного забезпечення є загрозливим та має ряд негативних тенденцій, які призводять до неспроможності держави забезпечити гідний рівень життя населення. За період з 2008 по 2012 рік в Україні чисельність пенсіонерів зменшилась з 13 819 006 чол. до 13 737 959 чол. При цьому для Дніпропетровської, Донецької, Вінницької, Луганської, Чернігівської областей характерним є стрімке скорочення пенсіонерів, в той час як максимальний абсолютний приріст протягом останніх п'яти років спостерігається у Львівській області, АР Крим, м. Київ (табл. 4.2.2).

Незворотним і закономірним процесом залишається старіння населення. Україна за часткою населення у віці понад 60 років входить у тридцятку найстаріших держав світу, поділяючи з Норвегією 25-26 місця у рейтингу країн за цим показником .

Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації : монографія / ред. Е. М. Лібанова ; НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи. - К., 2010. - 270 с.

Більшість літніх людей України представлена «молодими старими» (віком від 60 до 74 років) - понад 70 % усіх осіб.¹ За часткою осіб віком 65 років і старше наша країна нині знаходиться поряд з такими країнами як Ліхтенштейн, Нідерланди, Румунія (див. табл. 4.2.3).

Таблиця 4.2.2 - Динаміка чисельності пенсіонерів за регіонами України: 2008-2012рр.

Регіон	2008	2009	2010	2011	2012	Приріст		
						абсолютний, млн осіб	відносний, %	відносно-порівняльний, %
Україна	13 819 006	13 749 820	13 721 107	13 737 959	13 820 516	1 510,00	-0,011	0
АР Крим	555 065	554 292	555 112	557 332	564 227	9 162,00	-1,651	1,640
Вінницька	535 235	528 167	524 161	522 240	522 398	-12 837,00	2,398	-2,409
Волинська	289 055	288 556	286 466	286 843	287 875	-1 180,00	0,408	-0,419
Дніпропетровська	1 046 706	1 035 885	1 035 282	1 033 394	1 036 514	-10 192,00	0,974	-0,985
Донецька	1 456 136	1 441 722	1 435 423	1 429 095	1 429 001	-27 135,00	1,863	-1,874
Житомирська	425 598	423 327	419 128	418 162	419 228	-6 370,00	1,497	-1,508
Закарпатська	288 904	289 672	291 227	294 365	297 061	8 157,00	-2,823	2,813
Запорізька	555 413	555 050	554 211	554 632	558 803	3 390,00	-0,610	0,599
Івано-Франківська	374 150	373039	370902	372186	375501	1351,00	-0,361	0,350
Київська	561258	557 774	559 671	563 100	568 989	7 731,00	-1,377	1,367
Кіровоградська	323 493	320 607	317 642	316 260	316 056	-7 437,00	2,299	-2,310
Луганська	764 235	758 415	752 299	749 231	750 752	-13 483,00	1,764	-1,775
Львівська	708 192	709 845	708 758	712 557	719 435	11 243,00	-1,588	1,577
Миколаївська	345 979	346 051	345 311	346 596	350 059	4 080,00	-1,179	1,168
Одеська	654 659	655 497	653 887	655 782	660 378	5 719,00	-0,874	0,863
Полтавська	485 505	480 547	478 155	475 727	476 815	-8 690,00	1,790	-1,801
Рівненська	312 402	310 664	311 412	313 627	317 720	5 318,00	-1,702	1,691
Сумська	379 420	374 135	371 316	370 705	371 383	-8 037,00	2,118	-2,129
Тернопільська	316 262	313 941	311 655	311 694	312 873	-3 389,00	1,072	-1,083
Харківська	812 436	808 574	810 240	812 443	819 004	6 568,00	-0,808	0,798
Херсонська	313 537	310 689	311 356	312 871	314 801	1 264,00	-0,403	0,392
Хмельницька	435584	431495	428781	428587	430736	-4848,00	1,113	-1,124
Черкаська	435404	431673	428366	428074	430114	-5290,00	1,215	-1,226
Чернівецька	240036	238736	239838	240311	242166	2130,00	-0,887	0,876
Чернігівська	394005	389186	383176	380734	380362	-13643,00	3,463	-3,474
м. Київ	694830	705898	719467	731978	747576	52746,00	-7,591	7,580
м. Севастополь	115507	116383	117865	119433	120689	5182,00	-4,486	4,475

Примітка. Складено автором на основі: Соціальний захист населення України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

¹ Мінсоцполітики обговорило з ЮНФПА проблеми старіння населення [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. - Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=4927C6BBEC5A84A192AAЭ7A9455AA19A?art_id=145875&cat_id=107177

Таблиця 4.2.3 - Демографічні показники соціальної безпеки країн світу: порівняльна характеристика

Країна	Чисельність населення, млн	Частка осіб 65 років і старше, %	Частка утриманців, %	Очікувана тривалість життя при народженні, роки		Пенсійний вік		Мінімальний пенсійний вік <i>b</i>		ВВП на душу населення, дол. США
				чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Албанія	3,2	9,7	47,8	74,2	80,4	65	60	62	57	8,716
Андорра	0,09	13,0	40,0	80,4	84,7	65	65	с	с	37,200
Австрія	8,4	17,6	47,8	78,4	83,6	65	60	63,5	58,5	38,818
Білорусь	9,6	13,6	40,0	65,2	76,4	60	55	с	с	13,040
Бельгія	10,7	17,4	52,2	77,2	82,8	65	65	60	60	36,313
Болгарія	7,5	17,5	45,4	70,3	77,1	63,33	60,33	с	с	13,870
Хорватія	4,4	17,2	47,5	73,3	80,4	65	60,25	60	55,5	19,986
Кіпр	1,10	11,6	41,5	77,7	82,1	65	65	63	63	30,848
Чеська Республіка	10,5	14,8	40,6	74,7	81,0	62,5	61,33	59,5	58,33	25,581
Данія	5,6	16,5	52,6	76,7	81,4	65	65	с	с	37,720
Естонія	1,3	17,2	48,3	69,8	80,0	63	61	60	58	19,693
Фінляндія	5,4	17,2	51,0	77,2	83,3	65	65	62	62	35,265
Франція	62,8	16,8	54,2	78,5	84,9	60	60	с	с	33,674
Німеччина	82,3	20,4	51,2	78,2	83,0	65,08	65,08	63	63	36,338
Греція	11,4	18,6	49,5	77,6	82,6	65	62	60	57	29,617
Гернсі	0,65	17,1	47,1	79,6	85,0	65	65	с	с	44,600
Угорщина	10,0	16,5	45,3	70,8	78,5	62,5	62,5	с	с	20,312
Ісландія	0,32	12,0	48,8	80,3	83,8	67	67	65	65	36,795

Продовж. табл. 4.2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ірландія	4,5	11,7	49,0	78,4	83,2	65	65	с	с	40,697
о. Мен	0,85	18,2	53,3	79,2	82,5	65	60	с	с	35,000
Італія	60,6	20,4	52,5	79,2	84,6	66	62	с	с	32,430
о. Джерсі	0,95	14,8	45,6	79,1	84,0	65	65	63	63	57,000
Латвія	2,3	17,8	46,3	68,8	78,5	62	62	60	60	16,437
Ліхтенштейн	0,37	15,0	45,0	79,4	84,2	64	64	60	60	141,100
Литва	3,3	16,1	44,8	67,2	78,3	62,5	60	57,5	55	17,308
Люксембург	0,51	13,9	46,4	77,6	82,7	65	65	60	60	83,820
Мальта	0,42	14,1	40,9	77,6	82,3	61	60	с	с	24,814
Молдова	3,6	11,2	38,5	66,2	73,5	62	57	с	с	2,854
Монако	0,03	26,9	64,5	85,7	93,8	65	65	60	60	63,400
Нідерланди	16,6	15,3	49,3	78,9	82,8	65	65	с	с	40,676
Норвегія	4,9	14,7	50,2	79,1	83,5	67	67	с	с	56,214
Польща	38,3	13,6	39,7	72,2	80,6	65,0	60,0	с	с	18,905
Португалія	10,7	17,9	49,4	76,8	82,8	65	65	55	55	24,920
Румунія	21,5	14,9	43,1	70,6	78,0	64,25	59,25	59,25	54,25	14,278
Росія	143,0	12,8	38,6	63,3	75,0	60	55	с	с	18,932
Сан-Маріно	0,03	18,0	52,9	80,6	85,8	65	65	60	60	36,200
Сербія	9,9	14,3	47,0	72,5	77,1	65	60	53,67	53	11,893
Словацька	5,5	12,1	37,4	71,9	79,5	62	59,75	60	60	22,882
(Словенія)	2,0	16,5	43,6	76,1	82,8	63	61	с	с	27,133
Іспанія	46,1	17,0	46,9	78,8	84,8	65	65	с	с	32,150
Швеція	9,4	18,2	53,3	79,7	83,7	65	65	61	61	37,377
Швейцарія	7,7	16,7	46,9	80,2	84,7	65	64	с	с	45,224
Туреччина	72,8	6,0	47,8	72,0	76,6	60	58	с	с	13,668

Продовж. табл. 4.2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Україна	45,4	15,5	42,2	63,5	74,6	60	55,5	с	с	6,318
Великобританія	62,0	16,6	51,4	78,3	82,4	65	61	с	с	35,155

Примітка. Social Security Programs Throughout the World [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міжнародної асоціації соціального забезпечення. - Режим доступу: <http://www.socialsecurity.gov/policy>.

Умовні позначення: а - (населення у віці 14 років або молодше + населення у віці 65 років і старше) / населення у віці 15-64 роки;
в - загальний мінімальний пенсійний вік виключно для окремих груп працівників;
с - у країні відсутнє поняття «мінімальний пенсійний вік», існує тільки один законодавчо встановлений вік виходу на пенсію для конкретних груп осіб; або інформація недоступна;
d - дані за 2005 рік або раніше.

Як видно з табл. 4.2.3, очікувана тривалість життя українців, росіян, білорусів, латвійців при народженні є найнижчою у світі. Пенсійний вік в Україні знаходиться на рівні високорозвинених країн світу, де тривалість життя і життєвий рівень є значно вищими. Зміни до законодавства щодо підвищення пенсійного віку для жінок до 60 років протягом наступних 10 років є об'єктивно не обгрунтовані і вкрай дискусійні. З іншого боку, можна погодитися з Е. Лібановою, про те що підвищення пенсійного віку для жінок практично не вплине на демографічну ситуацію, натомість зрівнювання віку виходу на пенсію забезпечить жінкам фінансову незалежність¹. Щодо мінімального пенсійного віку, то є зарубіжні країни, де це поняття взагалі відсутнє.

Негативні тенденції в економіці, інфляційні процеси позначилися і на розмірах пенсій. Нині українські пенсії не відповідають європейським, а розрив між мінімальним та середнім розміром трудової пенсії свідчить про низьку ефективність солідарної пенсійної системи та соціальну несправедливість (рис. 4.2.2).

На 01.01.2013 року мінімальний розмір пенсії за віком становить 894 грн, а середній 1 564,87 грн (збільшення показників протягом останніх 10 років у 9,6 разів та у 8,6 разів відповідно). Проте згідно прийнятого Закону України «Про державний бюджет України на 2013 рік»² мінімальний розмір пенсії за віком є значно нижчим за прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць, який на 01.01.2013 року становить 1 108 грн.

Як видно з рис. 4.2.3, розмір мінімальної пенсії в 2005 році зріс в 3,6 рази, тоді як розмір середньої - тільки в 1,7 рази. Починаючи з 2006 року і до 2013 року зростання цих показників становило 1,3 рази та в 1,4 рази відповідно. У зарубіжних країнах середній розмір пенсії становить: у Німеччині і Франції - 14 000 грн (46 % і 61,5 % середньої зарплати відповідно), у

¹ Губрієнко О. М. Проблемні перспективи реформування пенсійної системи України / О. М. Губрієнко // Науковий вісник Запорізького національного університету України. - 2010. - № 4. - С. 57-64.

² Про державний бюджет України на 2013 рік [Електронний ресурс]: Закон України від 06.12.2012 № 5515-УІ: станом на 06.12.2012 р. Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>. - Заголовок з екрана.

Великій Британії - 5 300 грн (20 %), у США - 9 370 грн (33,3 %), у Нідерландах - 15 222 грн (60 %), в Росії - 5 369 грн (37,6 %), у Данії - 7 983 грн (17,5 %), у Польщі - 4 120 грн (45 %) \

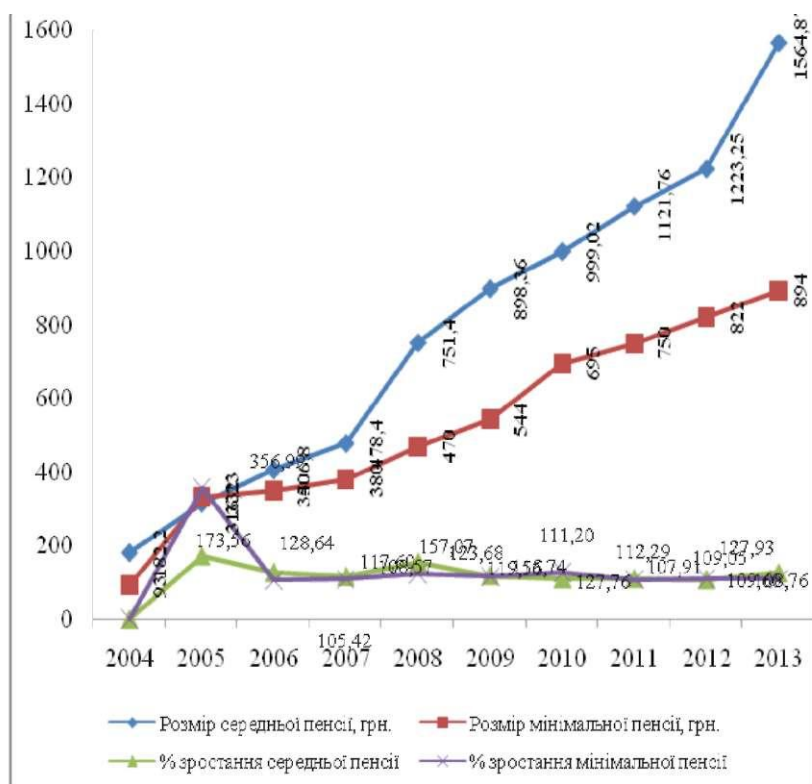

Рисунок 4.2.2 – Динаміка середнього та мінімального розміру пенсій протягом 2004–2013 років²

Примітка. Складено автором на основі¹².

Індикатором навантаження на платників внесків і показником

¹ Пенсійне забезпечення: міжнародний досвід [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pension.kiev.ua/files/pensprovision_intemational_experience_feb2011_ua.pdf

² Соціальний захист населення України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

рівня пенсій є коефіцієнт заміщення, тобто співвідношення між середнім розміром пенсії та середньою заробітною платою. Найбільше значення даного показника спостерігаємо за останні 6 років та у 1994 році як наслідок гіперінфляції (див. рис. 4.2.3). За міжнародними нормами значення даного показника має бути не менше 55 %, тобто коефіцієнт заміщення знаходиться на високому рівні тільки в 2007 році.

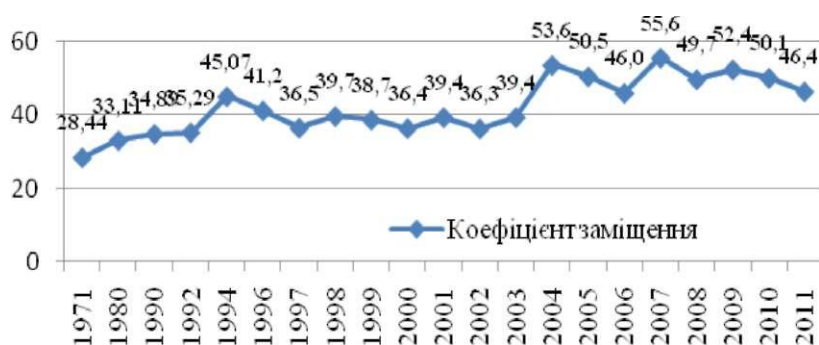

Рисунок 4.2.3 - Динаміка коефіцієнта заміщення за 1971-2011 рр., %

Примітка. Складено автором на основі¹².

За даними Міжнародної організації праці, середня світова заробітна плата у розрахунку на одну особу становить приблизно 1 480 дол. США, без урахування середніх заробітних плат найбідніших країн світу.³ Країнами-лідерами з найвищим рівнем вищезазначеного показника є: Люксембург, Норвегія, Австрія, США, Великобританія, Бельгія, Швеція (більше 3 000 дол. США). Україна входить до двадцятки країн з найнижчим середнім заробітком, випереджаючи Китай, Мексику, Грузію, Азербайджан,

Соціальний захист населення України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

² Михайлов А. В. Недержавні пенсійні фонди: сьогоднішній погляд у майбутнє: навч.-метод. посіб. / А. В. Михайлов, О. Й. Ткач. - К. : Видавництво «СПД Савчина», 2001. - 244 с.

³ Do you earn more or less than the world's average wage? Type in your monthly salary and we'll give you the answer. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт BBC в Великобританії. - Режим доступу: <http://www.bbc.co.uk/news/magazine-17543356>

Єгипет.

У той час прийнятий закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» 08.07.2010 № 2464-УІ встановлює найвищий внесок до обов'язкової системи соціального страхування, в порівнянні з іншими країнами: для роботодавців - від 36,76 % до 49,7 % (відповідно до класів професійного ризику) та для працівників - 3,6 %.¹ Чинна ставка відрахувань до солідарного рівня пенсійного забезпечення в Україні наразі є однією з найвищих. Близькі рівні ставок були встановлені лише в Польщі - 35%, Чехії - 32,5 %, Нідерландах - 31,1 %, Іспанії - 28,3 %, а середній показник в країнах ОЕСР становить 21 %². Це збільшує не тільки навантаження на зайняту частину населення, але й стимулює розвиток тіньової економіки.

Як результат, це призводить до диференціації між різними верствами населення. Так, за даними ООН Україна має чудовий офіційний показник диференціації між бідними та багатими - 5,6 до 1. Проте, за неофіційними даними, якими оперують експерти й дослідники, це приблизно від 1 до 20.³

Стимулювання зростання ВВП є гарантом зростання пенсій. В Україні спостерігаємо ситуацію, коли пенсійні видатки у ВВП країни є не тільки найвищими серед країн з економікою, що розвивається, а навіть сягнули рекордно високої позначки (див. табл. 4.2.4).

Як показує табл. 4.2.4, питома вага пенсійних витрат у ВВП досягла значних розмірів ще у 1960 р. - 5,6 % - і вже була на рівні таких країн, як Чилі, Латвія, Йорданія, Туреччина, в 2010 році. За останні роки жодна стаття пенсійних витрат не була скорочена, тоді як темп росту ВВП був не спроможний випереджати темп росту соціальних витрат. При цьому більша частка пенсійних видатків витрачається на відносно молодих і здоро-

Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс]: Закон України від 08.07.2010 № 2464-УІ: станом на 01.01.2013 р. Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>. - Заголовок з екрана.

² Дефіцит держбюджету можна зменшити (Академія фінансового управління Мініфіну України дослідила можливості обмеження дефіциту державного бюджету // Вісник Пенсійного фонду України. - 2012. - № 3 (117). - С. 21-23.

³ Багаті «бідняки» (Яку погоду вони роблять у соціальній сфері України?) // Вісник Пенсійного фонду України. - 2012. - № 3 (117). - С. 9.

вих людей, які в інших європейських країнах не мали б права на пенсію. Ряд негативних тенденцій, зокрема, демографічна ситуація в країні, рівень зайнятості, бідності населення, структура формування фінансових ресурсів Пенсійного фонду, тільки ускладнили ситуацію.

Таблиця 4.2.4 - Видатки Пенсійного фонду у країнах з економікою, що розвивається: 1960-2050 рр., % до ВВП

Країна	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050
Аргентина	-	-	9,2	5,2	5,5	7,4	8,1	8,9	10,2	11,9
Бразилія	-	-	5,0	5,1	8,0	9,1	9,0	10,4	13,4	16,8
Болгарія	-	7,0	6,5	8,6	8,1	7,2	5,9	6,0	7,0	8,2
Китай	-	-	-	1,0	2,3	3,4	4,7	6,7	7,9	9,2
Чилі	-	2,7	3,4	8,5	7,6	5,5	4,6	3,6	3,7	3,8
Єгипет	-	-	-	3,0	3,2	4,0	5,9	8,1	7,3	6,6
Естонія	-	-	-	-	10,3	9,3	7,4	6,8	6,7	6,6
Угорщина	-	4,6	9,3	8,5	7,5	10,6	8,5	7,6	7,5	7,5
Індія	-	-	0,2	0,2	0,7	1,0	1,0	1,0	0,9	0,7
Індонезія	-	-	-	0,5	0,6	0,7	0,9	1,1	1,4	1,6
Йорданія	-	-	-	-	-	4,1	5,3	7,3	10,1	13,1
Латвія	-	-	-	-	9,5	6,1	6,2	7,1	7,3	6,9
Литва	-	-	-	-	7,8	7,6	7,1	8,4	9,3	10,4
Малайзія	0,4	0,7	0,5	1,6	2,4	3,0	4,0	4,9	5,8	6,9
Мексика	-	-	0,3	0,5	0,9	1,5	2,0	2,8	1,8	1,3
Пакистан	-	-	-	0,0	0,4	0,6	0,6	0,7	0,9	1,2
Філіппіни	-	-	0,2	0,5	1,2	1,7	2,2	2,6	3,2	3,9
Польща	-	4,9	6,9	7,1	11,8	11,3	9,4	9,2	9,0	8,8
Румунія	-	-	-	4,9	6,1	7,5	8,8	9,0	9,4	9,6
Росія	-	-	-	-	4,5	8,1	10,0	11,2	12,9	14,9
Саудівська Аравія	-	-	-	1,4	1,6	2,2	3,2	4,9	6,6	8,1
Південна Африка	-	-	-	-	-	1,9	2,4	2,8	3,0	3,5
Таїланд	-	-	-	-	0,5	1,0	1,4	1,7	1,9	2,0
Туреччина	0,0	0,4	1,3	2,4	5,0	6,3	8,0	10,7	14,1	17,0
Україна	5,6	7,4	11,1	14,2	16,0	17,7	18,5	19,4	21,9	26,1

Примітка. Складено автором¹.

Реалізація пенсійного забезпечення в майбутньому стає не-

The Challenge of Public Pension Reform in Advanced and Emerging Economies [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2011/122811.pdf>

можливою без запровадження соціально-економічних реформ та нових ціннісних орієнтирів забезпечення соціальних умов життя населення. Солідарна система пенсійного страхування на сьогодні не спроможна врахувати природу ризиків, реальні фінансові ресурси, рівень соціального захисту та транспаритетність розподілу пенсійних витрат. Характерними рисами нинішньої пенсійної системи залишається низький рівень пенсій, старіння населення, збільшення кількості дострокових пенсіонерів, рекордна частка пенсійних видатків у ВВП. Створені законодавчі умови системи загальнообов'язкового пенсійного страхування об'єктивно не враховують соціальні потреби більшості населення країни і, відповідно, є далекими від європейських стандартів життя. Економічна ситуація, демографічний розвиток, якість управління не забезпечують фінансову рівновагу системи пенсійного забезпечення. Тому соціально-економічні реформи, які здійснюються в Україні, повинні бути комплексними, спрямованими на перспективу та зміну ідеології суспільства. По-перше, це мінімізує дію факторів, що негативно впливають на солідарний рівень пенсійного страхування, і, по-друге, сприятиме пошуку нових резервів для підвищення ефективності пенсійного забезпечення в цілому.

4.2.2. Реалії та перспективи реформування пенсійної системи України

В умовах складної економічної та соціально-політичної ситуації, що склалася в Україні, реформі пенсійної системи приділено особливу увагу. Реформа як перетворення, зміна, перебудова будь-якої сфери суспільного життя спрямована на нововведення, а звідси - сподівання на покращення¹. Пенсійна реформа залишається однією з найбільш нагальних в Україні. Основними питаннями у даній сфері серед суспільства залишаються такі: які заходи проводяться на допомогу населенню? В якій мірі реалізовано програму економічних реформ «Заможне

¹ Тищенко О. В. Соціально-правові аспекти реалізації пенсійної реформи в Україні та країнах Європейського Союзу : монографія / О. В. Тищенко, Є. Ф. Томін. - К. : ВГЛ «Обрії» 2009. - 186 с.